

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

We moeten de polder vernieuwen, niet afschrijven

door *Eddy van Hijum*

De auteur is lid van de Tweede Kamer voor het CDA.

Het traditionele Nederlandse polderoverlegmodel staat onder druk, betoogt Eddy van Hijum. Neem de splende discussie over het pensioenakkoord. Het CDA moet het voortouw nemen om het poldermodel te herijken en aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden.

Het poldermodel staat onder druk. Vakbonden en werkgeversorganisaties lijken elkaar steeds moeilijker te vinden op vraagstukken rond arbeid en sociale zekerheid. Zo lukte het niet om met een gezamenlijke visie te komen op scholing, ww en het ontslagrecht met het oog op de flexibilisering van de arbeidsmarkt. Maar ook het overleg over langer doorwerken, de AOW en de pensioenen verloopt erg stroef en roept grote spanningen op. Het CDA is traditioneel pleitbezorger van de overlegeconomie, waarin veel ruimte en verantwoordelijkheid wordt gegeven aan werkgevers en werknemers. Welke conclusies moet de christendemocratie trekken uit de impasse in de polder?

* * *

Het CDA werpt zich van oudsher op als pleitbezorger van de overlegeconomie. Wie zich verdiept in de historische betekenis van de

instituten en spelregels van de polder, kan niet om hun grote bijdrage aan de economie en samenleving heen. Maar onze waardering heeft ook een normatieve component, die te herleiden is tot de organische maatschappijvisie van Kuyper en de katholieke sociale leer. Wetgeving hoort de sociale verbanden in de samenleving te erkennen en deze in staat stellen om zo veel mogelijk – in vrijheid – verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen leefsfeer. Zo kunnen werkgevers en vakbonden op het niveau van bedrijfstakken afspraken maken; de wetgever scheidt de kaders waarbinnen zij hun gezamenlijke belangen kunnen behartigen.

De overlegeconomie biedt werkgevers en werknemers een mogelijkheid om zich met elkaar en hun bredere belangen te verbinden. Hun keuzes zijn hierdoor niet primair ingegeven door overheidsregels of dwang, maar door een (ontdekt) gemeenschappelijk belang en het besef van wederzijdse afhankelijkheid. Zelfregulering en maatschappelijk verantwoord ondernemen verdienen de voorkeur boven een situatie waarin partijen slechts hun eigenbelang najagen en alleen de overheid zich verantwoordelijk weet voor bredere belangen. Het is daarom van belang om ondernemingen en sectoren te blijven beschouwen als gemeenschappen van mensen, gericht op duurzame waardecreatie en waarbinnen mensen elkaar kunnen aanspreken op gedeelde belangen en waarden en op de gevolgen van hun beslissingen.

Uiteindelijk zijn de uitkomsten van zelfregulering wel onderworpen aan de inhoudelijke

lijke toets van publieke gerechtigheid. Net zo goed als de overheid en de markt kunnen falen, is ook de uitkomst van zelfregulering niet per definitie goed of rechtvaardig. Keuzes die in het gemeenschappelijk belang zijn van werkgevers en werknemers kunnen op gespannen voet staan met het algemeen belang doordat men niet alle aspecten in de afweging betreft of gevolgen afwentelt op anderen. Kortom, een sociale markteconomie vraagt om goed evenwicht tussen markt, samenleving en overheid.

* * *

In de afgelopen decennia heeft de wetgever zelfregulering door sociale partners op tal van manieren gefaciliteerd. Denk hierbij aan het algemeen verbindend verklaren van cao's, de bevoegdheden van product- en bedrijfsschappen en de wettelijke taken van de ondernemingsraad. Via de SER en de Stichting van de Arbeid hebben werkgevers en vakbonden bovendien een stevige adviesrol richting de regering verworven. Op zich kan deze betrokkenheid van werkgevers en werknemers vanuit christendemocratisch perspectief positief worden gewaardeerd. Een aantal ontwikkelingen lijkt echter de fundamenteën van de overleg-economie aan te tasten. In de eerste plaats lijkt het verbindende vermogen van de polder negatief te worden beïnvloed door de toenemende polarisatie in de samenleving en de politiek. Dialoog en het zoeken naar compromissen leggen het als strategie af tegen duidelijke statements en profilering. Politieke par-

tijen die zich verzetten tegen de aantasting van 'verworven rechten', zoals de PVV en de SP, winnen electoraal terrein ten koste van de middenpartijen die traditioneel het overlegmodel dragen, vooral CDA en PvdA. De vakbeweging – in het bijzonder de FNV – lijkt te splijten in een stroming die blijft inzetten op constructief overleg en een vleugel die zich op voorhand verzet tegen iedere aantasting van rechten. Deze bewegingen versterken elkaar en verzwakken het probleemoplossend vermogen van ons land.

In de tweede plaats staat het draagvlak voor intermediaire organisaties onder druk. Herkennen werkenden en ondernemers zich nog in de instituten die hen vertegenwoordigen? Het aandeel van de beroepsbevolking dat lid is van een vakbond is gedaald van veertig procent in de jaren zestig van de vorige eeuw naar iets meer dan twintig procent nu. Ook de representativiteit van de vakbonden neemt af. Zo is slechts vier procent van de vakbondsleden jonger dan 25 jaar. Een

legitieme vraag is of de vakbonden nog de hele beroepsbevolking vertegenwoordigen of – als het erop aankomt – vooral opkomen voor de rechten van de vergrijsde achterban. Aan werkgeverszijde is de organisatiegraad nog altijd hoog. Wel is er in een aantal sectoren behoefte aan meer maatwerk in de cao. Het toetsingskader op grond waarvan de minister dis-

pensatie kan verlenen van een algemeen verbindend verklaarde cao, laat sinds 2007 weinig ruimte meer voor afwijking. Ook is er

Het poldermodel wordt negatief beïnvloed door groeiende polarisatie

kritiek op een gebrek aan doelmatigheid en democratische legitimatie van de product- en bedrijfsschappen.

Daar komt bij dat de behoefte aan flexibiliteit op de arbeidsmarkt een uitweg heeft gevonden buiten de vaste contracten en cao's om. De omvang van de flexibele schil op de arbeidsmarkt bedraagt inmiddels 34 procent. Het gaat dan om medewerkers met een tijdelijk contract, uitzendkrachten en zelfstandigen zonder personeel. De belangen van deze buitenstaanders worden niet automatisch herkend door de traditionele polderpartijen.

De overlegeconomie wordt in derde plaats uitgehold door de internationalisering van de economie en de arbeidsmarkt. Veel Nederlandse bedrijven concurreren op de internationale markt, waarop kapitaal en arbeid mobiel zijn en de concurrentie scherp is. Steeds meer beursgenoteerde Nederlandse ondernemingen zijn daarnaast deels of geheel in handen van buitenlandse aandeelhouders, en hun bestuurskamers bevinden zich niet altijd binnen onze landsgrenzen. Internationale ondernemingen zijn doorgaans bovendien op Angelsaksische leest geschoeid, minder gericht op dialoog met werknemers en andere belanghebbenden en vooral gericht op de aandeelhouders. Een eenzijdige focus op aandeelhouderswaarde staat op gespannen voet met de evenwichtige afweging van belangen in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

* * *

Overleg- impasse is geen excuus om hervor- mingen op de lange baan te schuiven

In het verleden klonk bij impasses in de polder al snel de roep om herstel van het primaat van de politiek. Dit zal naar verwachting ook nu niet uitblijven. Een dergelijke reactie is echter niet verstandig, en ook niet realistisch. We houden belang bij werkgevers en werknemers die zich medeverantwoordelijk voelen voor de economie, werkgelegenheid

en sociale kwesties in ons land. Als de politiek dit appel niet langer op hen doet, legitimeert zij dat vakbonden en werkgevers zich terugtrekken op hun eigen terrein om van daaruit nog slechts eenzijdig hun directe belangen te behartigen. De politiek moet de verdeeldheid in de polder dus niet vergroten of electoraal willen uitbuiten, maar sociale partners blijven uitdagen om verantwoordelijkheid te nemen en naar verbindingen te zoeken.

Een impasse in de polder mag echter niet als excuus worden gebruikt om urgente maatschappelijke vraagstukken op de lange baan te schuiven. Zo hebben de politiek en sociale partners elkaar rond het verhogen van de pensioenleeftijd te lang in een ijzeren greep gehouden. Ook moet het niet vanzelfsprekend zijn dat een 'polderdeal' door regering en Kamer ongewijzigd wordt vertaald in wetten en beleidsregels. Een evenwichtige belangenafweging vraagt altijd om een afgewogen politiek eindoordeel. Er is voldoende aanleiding om extra scherp te letten op de belangen van jongere generaties en van de niet-georganiseerden op de arbeidsmarkt. Dit alles laat onverlet

dat het onmiskenbaar voordelen heeft dat politiek en sociale partners bij uitdagingen zoals rond langer doorwerken of de flexibilisering van de arbeidsmarkt zo veel mogelijk samen optrekken.

* * *

Herstel van het primaat van de politiek lijkt bovendien niet realistisch. De ruimte voor centrale coördinatie tussen overheid en sociale partners wordt door de globalisering van de economie steeds beperkter. De noodzaak om op internationaal niveau concurrerend te zijn, wordt daarentegen groter. Dit betekent dat vooral ingezet moet worden op scholing, innovatie en stijging van de arbeidsproductiviteit. Loonmatiging verliest als generieke maatregel om de concurrentiepositie te verbeteren aan betekenis; de loonontwikkeling moet op het niveau van bedrijfstakken of de onderneming in verband gebracht kunnen worden met technologische en sociale innovatie en verbetering van de arbeidsproductiviteit. Het op peil houden van kennis en vakmanschap via scholing zou in het gemeenschappelijk belang van sociale partners een permanent aandachtspunt moeten zijn. Door aandacht te besteden aan 'employability' verbeteren bedrijven hun prestaties en concurrentiepositie, terwijl dit tevens de kwetsbaarheid van werknemers op de arbeidsmarkt vermindert.

De overheid moet werkgevers en werknemers dus vooral ruimte bieden om te komen tot maatwerk in de arbeidsvoorwaarden. Ook bij het algemeen verbindend verklaren van cao's moet maatwerk het uitgangspunt zijn. Het Toetsingskader Algemeen Verbin-

dend Verklaring CAO-bepalingen (AVV) van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid moet worden verruimd, zodat bedrijven en subsectoren meer ruimte krijgen voor dispensatie van de algemeen geldende cao. Er zijn immers grote verschillen in de mate waarin ondernemingen en sectoren blootstaan aan internationale concurrentie, conjuncturele schommelingen, mogelijkheden tot innovatie en/of krapte op de arbeidsmarkt. Dispensatie moet daarnaast ook verleend kunnen worden als het bedrijfseconomisch (tijdelijk) noodzakelijk is om af te wijken van een loonstijging die in een cao is afgesproken. Hierdoor kan sneller worden gereageerd op conjuncturele schokken.

Daarnaast valt er in het kader van een evenwichtige belangenafweging iets voor te zeggen om nog eens goed te kijken naar de positie van de medezeggenschap. Overwogen kan worden om medezeggenschap voor alle ondernemingen verplicht te stellen en tegelijkertijd de ruimte voor maatwerk in de vormgeving en bevoegdheden te vergroten. Een bijzonder aandachtspunt is de zeggenschap over strategische keuzes van internationale bedrijven die niet vallen onder de Nederlandse structuurwetgeving, alsmede de invloed van de ondernemingsraad in verhouding tot de vergadering van aandeelhouders. Het is daarom van belang om de discussie over medezeggenschap ook op Europees niveau te voeren.

Een sociale markteconomie vraagt om een (nieuw) evenwicht tussen werkgevers en werknemers. Laat het CDA het voortouw nemen in het maatschappelijke en politieke debat over herijking van het poldermodel.